

Valmistoitute tootvate ettevõtete 2017. aasta ülevaade

Marje Mäger

kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond / peaspetsialist
24.04.2018

Lühikokkuvõte

- Suurenenud nõudlus kasvatas valmistoitute tootvate ettevõtete müügitulu. Ettevõtete 2017. aasta **müügitulu** oli 276,0 mln eurot ehk 9,9% suurem kui eelneval aastal. Sisetarbimise kasvu toetas kiire palgakasv ja suhteliselt madal töötuse tase. Ekspordi elavnemisele aitas kaasa meie oluliste kaubanduspartnerite majandusolukorra tugevnemine. Toodangu väljavedu suurenes üle 13%.
- Sisendite hinnatõus suurendas kulusid. Ettevõtete 2017. aasta **kulud** olid 257,5 mln eurot, mida oli 10,4% enam kui eelneval aastal.
- Kiire kulude suurenemine pidurdas kasumi kasvu. Valmistoitute tootvate ettevõtete 2017. aasta **kogukasum** oli 18,6 mln eurot, suurenedes aastaga 3,0%.
- Ettevõtete poolt loodud lisandväärtus kasvas. Esialgsetel andmetel loodi valmistoitute tootvates ettevõtetes 2017. aastal **puhast lisandväärtust**¹ 62,3 mln eurot, mida oli 12,2% rohkem võrreldes eelneva aastaga.
- Valmistoitute valmistavate ettevõtete efektiivsus suurenes. Ettevõtetes loodi 2017. aastal 23,5 tuhat eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 5,2% rohkem võrreldes eelmise aastaga.
- Ettevõtete investeringuaktiivsus kasvas. Valmistoitute tootvad ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aastal 11,1 mln eurot ehk 48,1% rohkem kui eelneval aastal. Investeringute suurenemist toetasid erinevad tegurid – soodsast väliskeskkonnast tulenev ettevõtjate majanduskindluse kasv, pankade madalad laenuintressid ning samuti Euroopa Liidu (EL) finantsperioodi 2014-2020 toetusmeetmete kasutamine.

¹ Puhast lisandväärtus = kogukasum (-kahjum)+ tööjõukulud

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud toiduainetööstuse ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK² 2008) järgi gruppi C108.

Ülevaates käsitletakse valmistoitute tootvate ettevõtetenä järgmisi ettevõtteid:

- valmistoitute tootmine³
- suhkru ja –kondiitritoodete tootmine
- kohvi ja tee töötlemine
- maitseainete ja –kastmete tootmine
- eritoitute tootmine⁴

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaates kasutatud SA lühiajastatistika andmed on 27.03.2018 seisuga.

Positsioon majanduses

Valmistoitute tootvatel ettevõtetel on oluline koht Eesti toiduainetööstuses, andes ~15% toiduainetööstuse müügitulust ning peaaegu 20% toiduainetööstuse lisandväärtusest ja neljandiku ekspordist. Valmistoitute tootvate ettevõtete toodangu osakaal toiduainetööstuses on aasta-aastalt kasvanud. Kui 2010. aastal andsid nad ~9% kogu toiduainetööstuse toodangust, siis 2017. aastal oli osatähtsus suurenenud 16%ni. Samuti annavad nad olulise panuse tööhõivesse (2649 tööga hõivatut).

Keskmiselt tegutseb Eestis 140 - 150 valmistoitute tootvat ettevõtet (juriidilisi isikuid). Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad neli suuremat tööstust ~60% valmistoitute tootvate tööstuste müügitulust. Suurima osakaaluga on suhkrust kondiitritoodete ja maitseainete tootmisega tegelevad ettevõtted. Suurusgrupiti (tööga hõivatud isikute⁵ arvu järgi) oli kõige enam alla 10 töötajaga mikroettevõtteid, mis moodustavad peaaegu 80% kogu ettevõtete arvust.

SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2017. aastal valmistoitute tootvate ettevõtete poolt kokku ~244 mln euro eest toodangut, millest pool eksporditakse. Valmistoitute moodustas 16,0% toiduainetööstuse ning 2,4% töötleva tööstuse toodangust.

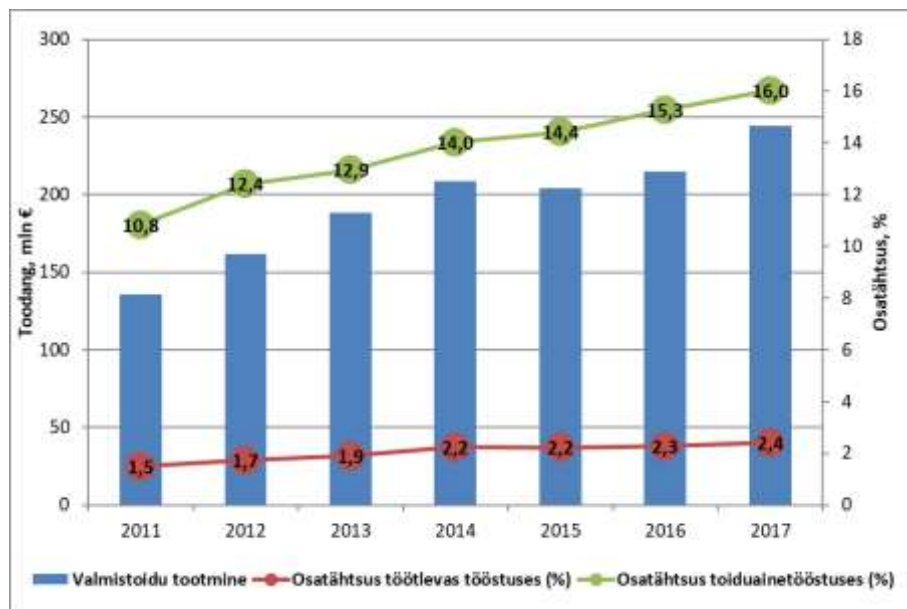
² Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

³ Salatid, võileivad, pannkoogid jne

⁴ Laste piimasegud, dieet- ja diabeetikute toidud, gluteenivabad toidud jne

⁵ Kõik ettevõttes töötavad isikud, olenemata töönädala pikkusest

Joonis 1. Valmistoitutootvate ettevõtete toodang (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

Majandusnäitajad

Nii nagu toiduainetööstusel tervikuna oli ka valmistoidu tööstusel 2017. aasta edukas – sise- ja välisnõudluse kasvu tulemusel suurenes toodangumaht, müügitulu ning loodud lisandväärtus, samuti paranes ettevõtete efektiivsus.

Ettevõtete 2017. aasta **müügitulu** oli 276,0 mln eurot ehk 9,9% rohkem kui eelmisel aastal. Müügitulu kasvas kiiremini kui toodangu maht, samal ajal varud vähenesid, mis näitab, et osa müügitulust tulenes varude realiseerimisest. Kõrge tööhõive ja sissetulekute suurenemine parandasid tarbijate kindlustunnet, kuid kindlasti oli üheks sisetarbimist pidurdavaks teguriks toidukaupade kiire hinnatõus. Ekspordi kasvu toetas Euroopa Liidu (EL) majandusolukorra tugevnemine. Euroala riikidesse suurenes eksport peaaegu veerandi võrra, mis näitab meie oluliste kaubanduspartnerite – Soome, Läti, Leedu – majanduse elavnemist. Valmistoitutootvate ettevõtete müügitulu moodustas 2017. aastal 14,5% toiduaine- ning 2,3% töötleva tööstuse müügitulust.

Valmistoitutootvate ettevõtete 2017. aasta **kulud** olid 257,5 mln eurot, mida oli 10,4% enam kui eelneval aastal. Kulude kasvu võis kiirendada nii tooraine kui ka muude sisendite hinnatõus. Toiduainete tootjahind kasvas aastases võrdluses 5,5%. Tööjõupuudusest tingitud palgasurve suurendas tööjõukulusid nii valmistoidu tööstuses kui ka Eesti ettevõtetes üldiselt ja see tendents ei näita raugemise märke. Tööjõukulud, mis moodustavad peaaegu viiendiku kuludest, suurenesid aastaga 16,7%. Vähesel määral kasvas tööhõive, kuid olulisem tööjõukulude tõstja oli töötasu alammäära suurenemine. Valmistoitutootvate ettevõtete kulud moodustasid 14,2% toiduaine- ning 2,2% töötleva tööstuse kuludest.

Kiire kulude suurenemine pidurdas kasumi kasvu. Valmistoitu tootvate ettevõtete 2017. aasta **kogukasum** oli 18,6 mln eurot, suurenedes aastaga 3,0%. Valmistoitu tootvate ettevõtete kogukasum moodustas 18,9% toiduaine- ning 3,7% töötleva tööstuse kogukasumist. Kiire kulude kasv väljendub ka ettevõtete kasumlikkuse⁶ vähenemises. Viimastel aastatel on valmistoitu tootvate ettevõtete kasumlikkus olnud languses. Kasumlikkuse parandamiseks peaks müügitulu kasv kiirenema samaaegselt palgakasvu aeglustumisega.

Joonis 2. Valmistoitu tootvate ettevõtete müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

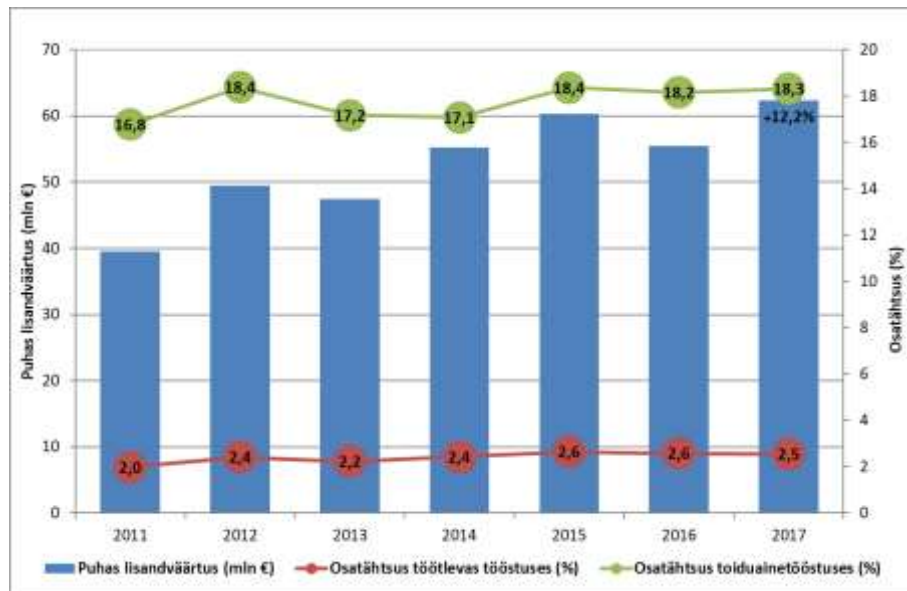

Allikas: SA

Ettevõtete poolt loodud **lisandväärtus** kasvas. Esialgsetel andmetel loodi valmistoitu tootvates ettevõtetes 2017. aastal puhast lisandväärtust 62,3 mln eurot, mida oli 12,2% rohkem võrreldes eelneva aastaga. Valmistoitu tootvad ettevõtted annavad 18,3% toiduaine- ning 2,5% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

⁶ Kogukasumi osatähtsus müügitulus e kogurentaablus

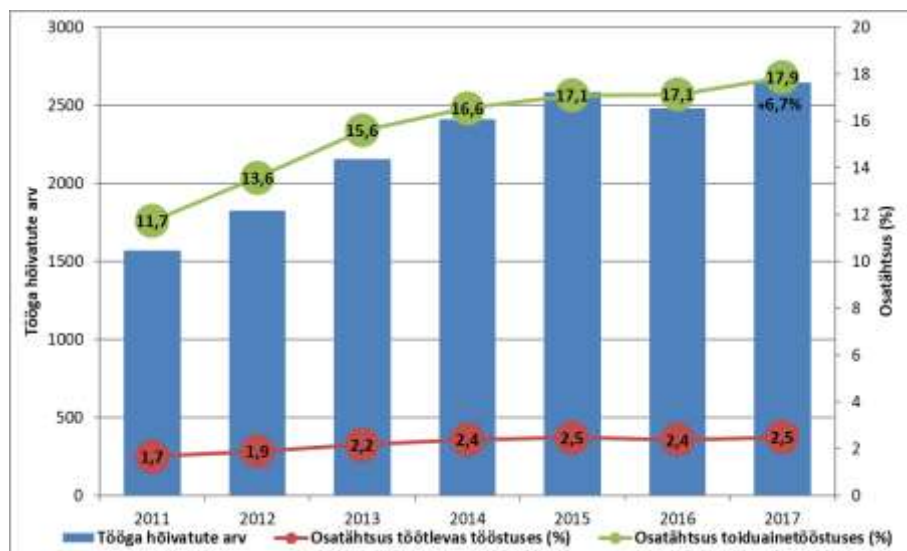
Joonis 3. Valmistoitu tootvates ettevõtetes loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Allikas: SA

Valmistoitu tootvates ettevõtetes tegutseb keskmiselt 17,9% toiduainetööstuses ning 2,5% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. SA andmetel oli 2017. aastal valmistoitu tootvates ettevõtetes tööga hõivatud keskmiselt 2649 inimest. Aastases võrdluses vähenes hõive 166 inimese võrra (+6,7%).

Joonis 4. Tööga hõivatute arv valmistoitu tootvates ettevõtetes, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

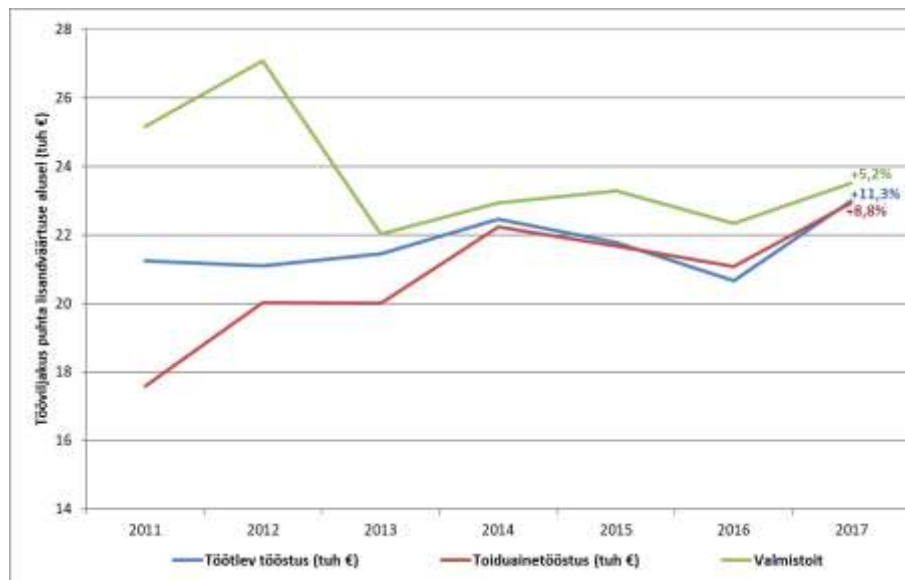

Allikas: SA

Valmistoitu valmistavate ettevõtete efektiivsus 2017. aastal suurenes. Ettevõtetes loodi 2017. aastal 23,5 tuh eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 5,2% rohkem võrreldes eelmise aastaga.

Ettevõtete efektiivsuse kasv kajastus ka tunnitootlikkuse⁷ tõusus (+4,9%). Valmistoitutootvate ettevõtete tööviljakus oli kõrgem nii toiduaine- kui ka töötleva tööstuse tegevusalade keskmisest tasemest.

Joonis 5. Töövilkajus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

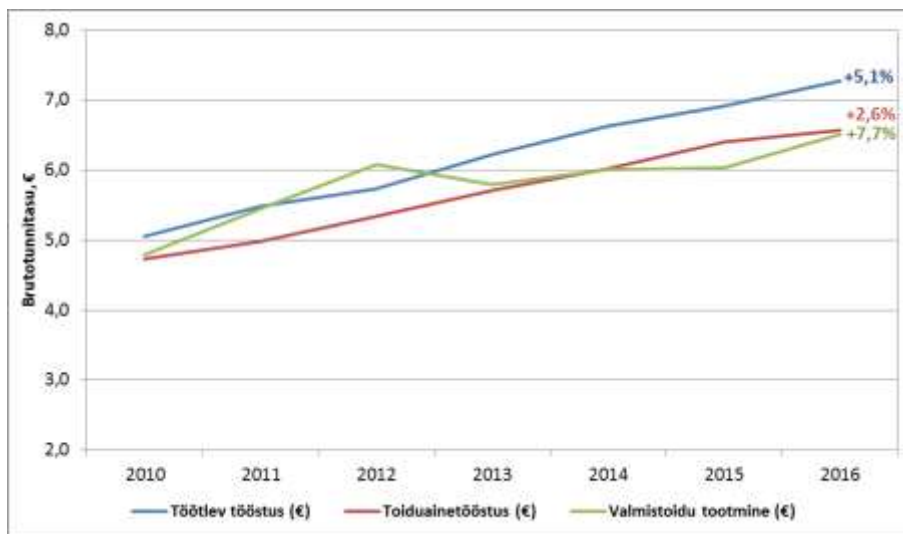
Allikas: SA, MEM arvutused

Suhteliselt madala töötuse määra tõttu püsib palgasurve. Valmistoitutootvate ettevõtete 2017. aasta keskmine brutotunnitasu⁸ oli 7,1 eurot, mida oli 9,5% rohkem kui eelneval aastal, kasvades oluliselt kiiremini kui toidu- ja töötleva tööstuse tegevusalade keskmine. Üheks tunnitasu kasvukiirust mõjutavaks teguriks oli ka jaanuaris tõusnud miinimumpalk. Valmistoitutootvate ettevõtete keskmine brutotunnitasu oli toiduainetööstuse tegevusalade keskmisel tasemel, kuid jäi 9% töötleva tööstuse keskmisest madalamaks.

⁷Tunnitootlikkus = Lisandväärtus / töötatud tundide arvuga

⁸ Brutotunnitasu = palgakulu / töötatud tunnid

Joonis 6. Keskmise brutotunnitasku (€)

Allikas: SA, MEM arvutused

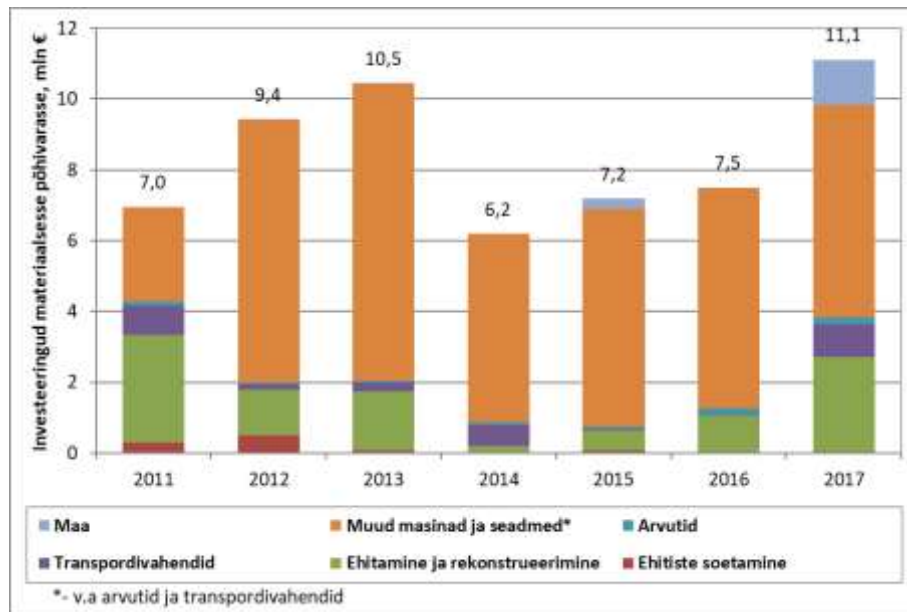
Investeeringud

Ettevõtete investeeringud hakkasid suurenema juba 2015. aastal ning kasv on järgnevatel aastatel jätkunud. Valmistoitutootvad ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aastal 11,1 mln eurot, mida oli 48,1% (+ 3,6 mln €) rohkem kui eelmisel aastal.

Eesti turu väiksuse tõttu oleme sõltuvad välisnõudlusest ja sellest tulenevalt on kindlasti üheks investeeringuotsuseid mõjutavaks teguriks üldine maailmamajanduse olukord. Vaatamata ebakindlale maailma poliitilisele olukorrale on Eurostati andmetel ELi majandusindikaatorid tugevnenud, mis väljendus tööstustoodangu kasvus ja töötuse vähenemises. Soodsast väliskeskkonnast tulenev ettevõtjate majanduskindluse kasv, pankade madalad laenuintressid ning samuti EL finantsperioodi 2014-2020 toetusmeetmete kasutamine – tegurid, mis olid heaks eelduseks investeerimisaktiivsuse kasvule.

Näiteks ELi struktuuritoetuse kaasabil avas linnuliha ja kulinaartoteid valmistav ettevõte Kikas OÜ uue tootmishoone. Investeeringu kogumaksumuseks kujunes kaks miljonit eurot. Hoone on projekteeritud ettevõtte vajadustest lähtuvalt ning võimaldab suurendada tootmist.

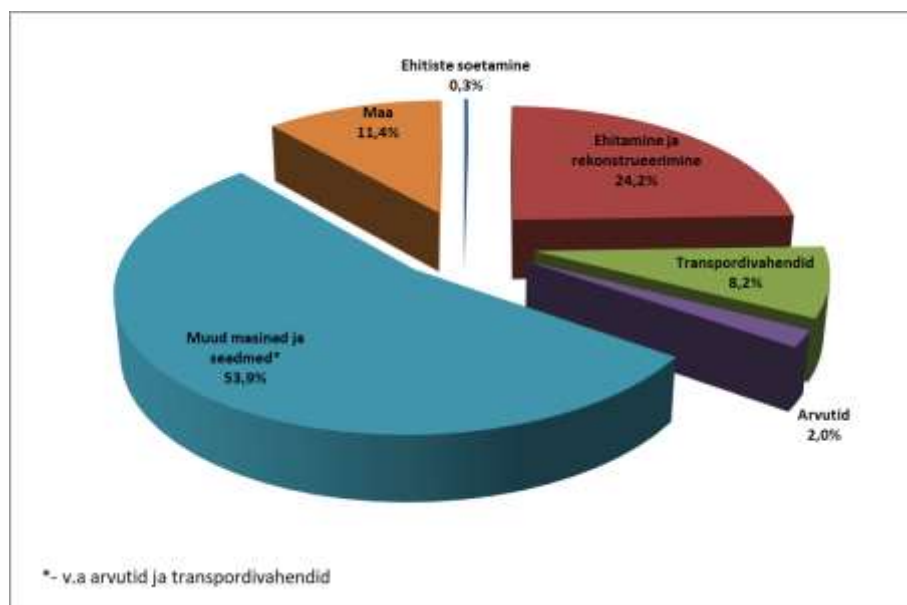
Joonis 7. Valmistoituu tootvate ettevötete investeeringud materiaalsesse põhivarasse (tuh €)

Allikas: SA

Kõige rohkem investeeriti muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 6,0 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 53,9%. Seega investeerisid ettevõtted eelkõige potentsiaalse efektiivsuse kasvu. Tootlikkuse parandamiseks on väga oluline jätkuvalt investeerida masinate ja seadmete uuendamisse. Vähem investeeriti ehitamisse ja rekonstrueerimisse (2 690 tuh €), maasse (1 279 tuh €), transpordivahenditesse (907 tuh €), arvutitesse (217 tuh €) ning ehitiste soetamisse (30 tuh €).

Joonis 8. Investeeringute jaotumine valmistoituu tootvates ettevötetes 2017. aastal (%)

Allikas: SA

Põhivara liigiti suurenesid investeeringud maasse, transpordivahenditesse, arvutitesse ning ehitamisse ja rekonstrueerimisse. Vähenesid ehitiste soetamisse ning muudesse masinatesse ja seadmetesse tehtud investeeringud.

Kaubandus

Esialgsetel andmetel eksportisid valmistoitutootvad ettevõtted 2017. aastal ~124 mln euro eest toodangut ehk 13% rohkem kui eelneval aastal. Eksport kasvas eelkõige eurotsooni riikidesse, mis annab alust arvata, et kasvu soodustas Eesti jaoks oluliste kaubanduspartnerite majandusolukorra paranemine. Kõige enam eksporditakse kastmeid, pärmes, šokolaadi ja suhkrukondiitritooteid. Valmistoitutootvate ettevõtete eksport moodustas vaadeldaval perioodil 25% toiduaine- ning ~2% töötleva tööstuse toodangu väljaveost.

Tabel 1. Valmistoitutootvate ettevõtete koondandmed

Näitaja	2016	2017	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	215,1	244,3	+13,6
Valmistoitutootvate ettevõtete toodangu osatähtsus (%)			
... toiduainetööstuses	2,3	2,4	+0,1 pp
... töötlevas tööstuses	15,3	16,0	+0,7 pp
Majandustegevuse näitajad			
Müügitulu, mln €	251,2	276,0	+9,9
Kulud, mln €	233,2	257,5	+10,4
Kogukasum, mln €	18,0	18,6	+3,0
Puhas lisandväärtus, mln €	55,5	62,3	+12,2
Valmistoitutootvate ettevõtete lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	18,2	18,3	+0,1 pp
... töötlevas tööstuses	2,6	2,5	-0,1 pp
Töövõljalikus lisandväärtuse alusel, tuhande €	22,3	23,5	+5,2
Töoga hõivatute arv valmistoitutootvates ettevõtetes	2484	2649	+6,7
Keskmine brutotunnitasu, €	6,5	7,1	+9,5
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuhande €	7,5	11,1	+48,1
... ehitiste soetamine	0,04	0,03	-25,0
... ehitamine ja rekonstrueerimine	1,0	2,7	+160,7
... transpordivahendid	0,02	0,9	+3636,0
... arvutid	0,17	0,22	+25,5
... muud masinad ja seadmed	6,2	6,0	-4,0
... maa	-	1,3	-

pp – protsendipunkti

suurenenud

vähenenud

Tabel 2. Valmistoitu tootvate ettevõtete põhinäitajate aegrida

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ettevõtete arv (juriidilised isikud)	63	80	87	60	72	58	56	73	98	114	139	154	..
Keskmine tööga hõivatud isikute arv	1060	1340	1395	1548	1451	1773	1558	1562	1628	1553	1571	1826	2155	2410	2588	2484	2649
Kogukasum, mln €		3,0	2,7	2,8	5,4	2,0	6,6	4,8	12,4	10,4	18,8	22,3	16,7	19,7	21,7	18,0	18,6
Puhas lisandväärtus, mln €		11,5	12,8	14,6	17,8	17,8	21,5	22,0	31,1	28,2	39,5	49,5	47,5	55,3	60,3	55,5	62,3
Töövõljalikus puhta lisandväärtuse alusel, tuh €		8,6	9,2	9,4	12,3	10,0	13,8	14,1	19,1	18,2	25,2	27,1	22,0	22,9	23,3	22,3	23,5
Müügitulu, mln €	58,5	63,3	75,5	96,0	81,3	98,3	101,1	122,3	136,7	131,8	153,4	193,4	216,9	237,4	240,8	251,2	276,0
Kulud kokku, mln €		60,3	72,7	93,2	76,0	96,3	94,5	117,5	124,2	121,4	134,7	171,1	200,2	217,7	219,0	233,2	257,5
Tööjõukulud, mln €	6,9	8,6	10,1	11,8	12,4	15,8	14,8	17,2	18,7	17,8	20,8	27,2	30,8	35,6	38,6	37,5	43,7
Toodang, mln €	111,7	103,5	135,4	161,5	188,2	208,7	204,0	215,1	244,3
Eksport, mln €	49,0	46,9	54,8	76,0	86,3	108,9	103,3	109,8	123,7